

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ЛІЗИНГУ ЯК ІНСТРУМЕНТА САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. Результатом адаптації економіки України до сучасних ринкових умов стала криза багатьох підприємств. На даний час на межі банкрутства перебуває багато суб'єктів господарювання. Такі підприємства не можуть вчасно виконати свої зовнішні та внутрішні зобов'язання. Неодмінною умовою їх оздоровлення є санація фінансово-господарської діяльності.

Актуальним у сучасних умовах є дослідження як теоретичного, так і практичного аспекту санації.

Узагальнимо теоретичне визначення санації: зарубіжні економісти (Н. Здравомислов, Б. Бекенферде, М. Гелінг), що досліджували у своїх працях шляхи виведення підприємств із фінансової кризи, вважають, що санація – це система фінансово-економічних, виробничо-технічних, організаційно-правових та соціальних заходів, спрямованих на досягнення чи відновлення платоспроможності, ліквідності, прибутковості і конкурентоспроможності підприємства-боржника в довгостроковому періоді. Вітчизняні економісти під санацією розуміють сукупність усіх можливих заходів, які здатні привести підприємство до фінансового оздоровлення [5], зазначаючи, що за допомогою санації можна відновити платоспроможність і прибутковість основної маси платників податків, а, отже, оздоровити державну фінансову систему. Сьогодні державі необхідно вирізнити перспективні підприємства із загальної маси різних підприємницьких структур, серед яких багато неефективних. Причому останні не лише не поповнюють бюджет держави, а й потребують її постійної фінансової підтримки. Тому одним із актуальних напрямів державної політики є удосконалення механізму санації та банкрутства, пошук нових механізмів та інструментів санації. Вирішення даних питань – це реальний шлях для досягнення високих і стійких темпів економічного зростання, збільшення валового внутрішнього продукту.

На сучасному етапі розвитку вітчизняної економічної теорії наявний дефіцит теоретико-методичного забезпечення процесів санації, обґрунтованості методів її проведення.

Метою статті є дослідження одного із таких методів.

Виклад основного матеріалу. Головною метою проведення санації є виявлення і ліквідація причин, що спричинили збитки у результаті діяльності підприємства, а також поновлення та збереження ліквідності і платоспроможності підприємства, скорочення всіх видів заборгованості, поліпшення структури оборотного капіталу, формування фондів фінансових

ресурсів для проведення заходів виробничо-технічного та організаційного характеру.

Головне місце в процесі санації займають заходи фінансово-економічного характеру, тому метою даного дослідження є використання оперативного лізингу для санації підприємств.

Актуальність дослідження механізму використання лізингу в процесі санації підприємств обумовлена послідовним формуванням ринкових відносин в економіці України і збереженням неплатоспроможності значної частини вітчизняних підприємств. Дотепер залишаються невирішеними теоретичні питання, що стосуються розробки й практичної реалізації ефективних ринкових управлінських рішень як у фінансово-кредитній сфері, так і у виробничих галузях економіки.

На сучасному етапі розвитку держави лізингова діяльність не набула широкого розповсюдження. За статистичними даними обсяги лізингових операцій у розвинутих країнах становлять 25-30 % від загальної суми прямих інвестицій [4]. В Україні при урядовій підтримці та безпосередньому фінансуванні лізингу з Державного бюджету цей показник становив менше 1 % від потенційного попиту на лізингові послуги в Україні станом на кінець 2005 року (ці розрахунки враховують теперішній знос основних засобів і потребу їх заміни в різних галузях економіки).¹

Такий стан справ свідчить про нереалізовані можливості в управлінні лізинговою діяльністю як на корпоративному, так і на державному рівні, використання його можливостей з метою санації неплатоспроможних підприємств. Новим імпульсом у розвитку лізингу можуть стати теоретичне обґрунтування й практичні рекомендації щодо можливості його використання в процесі фінансової санації підприємств.

Розвиток лізингових операцій на Україні може відіграти вирішальну роль у модернізації обладнання підприємств, розвитку та відродженні кризових підприємств в Україні. Використання лізингу дасть можливість залучити необхідні оборотні ресурси, оновити матеріально-технічну базу багатьом підприємствам, що знаходяться в кризовому стані і не можуть скористатися банківськими кредитами через відсутність у потрібному обсязі заставного майна.

Питання, пов'язані із використанням лізингу як інструменту фінансової санації підприємств вітчизняними науковцями, не досліджені. В середовищі багатьох пострадянських економістів-практиків поширена думка про те, що лізинг ефективний тільки для високорентабельних підприємств. Однак закордонна лізингова практика заперечує подібні міркування.

Складним завданням є адекватне застосування загальних теоретичних розробок до відносно нових фінансово-кредитних інструментів у сучасних умовах. Матеріали закордонних академічних робіт з теорії й практики лізингу, виконаних за останні 50 років, так чи інакше можуть бути використані у вітчизняній практиці санації підприємств. Однак потрібні

---

¹За даними сайту <http://www.credit-rating.com.ua>.

істотні доповнення й коригування закордонних методів із врахуванням особливостей української економіки.

Вивчаючи можливості використання лізингу в процесі санації, необхідно дати теоретичне обґрунтування даному явищу; визначити економічні інтереси учасників лізингу в процесі санації; розглянути лізинг як спосіб зміни структури власності підприємства і як інструмент кредитування підприємств, що сануються.

Спочатку спробуємо з'ясувати сутність поняття “лізинг”. Деякі науковці трактують лізинг лише як особливий спосіб кредитування підприємств (підприємницької діяльності в більш широкому аспекті), інші – ототожнюють із формою довгострокової оренди, треті – способом приховування купівлі-продажу засобів виробництва, четверті (це, в основному, юристи) – як процес управління чужим майном за дорученням довірителя.²

Автор вважає за доцільне керуватись загальнотеоретичним визначенням, що синтезовано з матеріалів “Міжнародної лізингової енциклопедії”: лізинг – це довгострокові неорендні економічно-фінансові відносини (відносини купівлі-продажу кредиту), оформлені договором оренди.³

На законодавчому рівні лізингова діяльність в Україні регулюється Цивільним кодексом, Законом України “Про фінансовий лізинг”, Законом України “Про оподаткування прибутку підприємств” та іншими нормативними актами.

Відповідно до законодавства, лізинг – це підприємницька діяльність, яка спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів і полягає в наданні лізингодавцем у виключне користування на визначений строк лізингоодержувачу майна, що є власністю лізингодавця або набувається ним у власність за дорученням і погодженням з лізингоодержувачем у відповідного продавця майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів.

Лізингові операції здійснюються у вигляді оперативного лізингу, фінансового лізингу, зворотного лізингу.

Оперативний лізинг – господарська операція фізичної або юридичної особи, що передбачає відповідно до договору оперативного лізингу передання лізингоотримувачу майна, придбаного або виготовленого лізингодавцем на умовах інших, ніж передбачаються фінансовим лізингом.

Фінансовий лізинг – господарська операція фізичної або юридичної особи, яка передбачає відповідно до договору фінансового лізингу передання лізингоотримувачу майна, придбаного або виготовленого лізингодавцем, а також усіх ризиків та винагород, пов'язаних з правом користування та володіння об'єктом лізингу.

Лізинг вважається фінансовим, якщо лізинговий договір містить одну з таких умов:

---

²За даними сайту <http://unlease.ru>.

³За даними сайту <http://unlease.ru>.

- об'єкт лізингу передається на строк, протягом якого амортизується не менше 75 % його первісної вартості, та орендар зобов'язаний придбати об'єкт лізингу у власність протягом строку дії лізингового договору або в момент його закінчення за ціною, визначеною у такому лізинговому договорі;
- сума лізингових платежів з початку строку оренди дорівнює або перевищує первісну вартість об'єкта лізингу;
- майно, яке передається у лізинг, є виготовленим за замовленням лізингоотримувача та після закінчення дії лізингового договору не може бути використаним іншими особами, крім лізингоотримувача, виходячи з його технологічних та якісних характеристик.

Зворотний лізинг – господарська операція фізичної чи юридичної особи, що передбачає продаж майна з одночасним зворотним отриманням такого майна фізичною чи юридичною особою в оперативний або фінансовий лізинг [3].

Фінансова стабілізація підприємства за допомогою лізингу може здійснюватися за наступними напрямками:

- усунення неплатоспроможності, основна мета – попередження негайного порушення справи про банкрутство;
- відновлення фінансової стабільності, коли успішне здійснення дасть можливість запобігти загрозі банкрутства не тільки в короткостроковому, але й у середньостроковому періоді;
- зміна стратегії фінансування з метою прискорення економічного зростання; метою даного етапу є забезпечення високих темпів розвитку підприємства в довгостроковому періоді [1].

Поновлення платоспроможності підприємства на початковому етапі санації може здійснюватися за допомогою лізингу. Здійснення даного виду операцій призведе до зменшення зовнішніх і внутрішніх фінансових зобов'язань, з одного боку, і збільшення ліквідних активів – з іншого.

До найважливіших заходів щодо скорочення поточних зобов'язань, здійснюваних за допомогою лізингу, варто віднести:

- скорочення рівня витрат на виробництво й реалізацію продукції, у тому числі за рахунок зменшення обсягів виробництва продукції, яка не користується попитом;
- пролонгацію короткострокових банківських кредитів і іншої кредиторської заборгованості;
- скорочення поточних зобов'язань по капітальних вкладеннях, у тому числі видатків на капітальний ремонт;
- збільшення розміру й прискорення оборотності оборотного капіталу.

До найважливіших заходів, які впливають на зростання ліквідності активів за допомогою лізингу, можна віднести:

- реалізацію частини основних фондів, що використовуються у виробництві, підприємства за договором зворотного лізингу;
- оптимізацію структури основного капіталу активів підприємства, у тому числі за рахунок лізингових договорів замість договорів купівлі на виплат;

- реструктуризацію дебіторської заборгованості за продане майно. Наприклад, переведення її в більш ліквідні форми, в орендну або лізингову заборгованість, коли це можливо.

Крім того, лізинг, будучи орендою в юридичному значенні, має на меті відділення права власності на об'єкт лізингу від права на його використання.

Розглянемо три основні можливості використання лізингу в процесі санації підприємств:

- при зміні структури власності;
- при реструктуризації кредиторської заборгованості;
- при ціноутворенні для низькорентабельного й неприбуткового виробництва.

Реструктуризація підприємства, тобто здійснення організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності підприємства й збільшення його вартості, може сприяти фінансовому оздоровленню, збільшенню випуску продукції, підвищенню ефективності виробництва. У період реструктуризації може відбуватися реорганізація підприємства, зміна форми управління, власності, організаційно-правової форми, здійснюватися погашення боргових зобов'язань. Реструктуризація проводиться за бажанням власника або керівництва компанії, на вимогу кредиторів або потенційних інвесторів. Для здійснення такої процедури може створюватися група консультантів на чолі з арбітражним керуючим (або керівником проекту).

Тимчасова зміна структури активів підприємства, що санується, може бути здійснена за допомогою угоди зворотного лізингу. Під ним маємо на увазі різновид лізингу, при якому продавець (постачальник) предмета лізингу одночасно є і лізингоодержувачем.

Рис. 1. Базова схема зворотного лізингу [1]

Рисунок 1 ілюструє основні етапи проведення зворотного лізингу:

1. Укладання з потенційним лізингоодержувачем договору купівлі-продажу основних засобів з розстрочкою платежу на весь строк лізингу. Як правило, оплата здійснюється щомісячними платежами рівномірно або розмірами, що збільшуються. При цьому ціна обладнання дорівнює його залишковій вартості на момент укладання договору з урахуванням податку на додану вартість. Зазначимо, що договір купівлі-продажу основних фондів повинен укладатись не на продаж майна як цілісно-майнового комплексу, оскільки тоді набуває чинності стаття 19 Закону України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”, а кожного окремого об’єкта (відповідно до статті 20 цього ж закону). Вартість майна при цьому повинна встановлюватись відповідно до його залишкової балансової вартості (або іншим способом, який буде більш вигідний для підприємства). Вартість реалізованого майна при укладенні договору про зворотний лізинг повинна бути оптимальною як для майбутнього лізингоодержувача, так і для лізингодавця, оскільки отримані кошти підприємство використає для фінансування своєї діяльності.

2. Надання кредиту лізингодавцю або, що буває рідше, безпосередньо підприємству, що санується. Для фінансування угоди лізингова компанія найчастіше залучає банківські кредити. Так відбувається тому, що значна частина лізингових компаній – це дочірні компанії банків. Кредитний договір оформляється одночасно з договором лізингу, що містить умову повернення устаткування у підприємства по закінченні строку лізингового договору.

3. Використання коштів, отриманих від лізингової компанії або банку, на поточні потреби підприємства. Ці кошти підприємство одержує в оплату реалізованого майна, яке згодом стає предметом лізингу.

4. Укладання договору лізингу на строк повної амортизації устаткування і максимально можливої амортизації основних засобів першої групи, застосовуючи прискорені методи нарахування амортизації.

5. Зарахування основних фондів на баланс лізингодавця – це є основним елементом тимчасової реструктуризації власності підприємства і надає кредиторам підприємства, що санується, більшу забезпеченість повернення коштів, ніж майнова застава при інвестиційному кредитуванні.

6. Здійснення розрахунків між лізингодавцем і лізингоодержувачем. Структура лізингових платежів виражена двома складовими: погашенням вартості устаткування й виплат маржі лізингової компанії.

7. Здійснення розрахунків між лізингодавцем і його кредиторами. Повернення кредиту банку й виплати відсотків по кредиту лізингодавець здійснює з коштів, отриманих у вигляді лізингових платежів.

8. Після закінчення дії договору лізингу устаткування передається на баланс лізингоодержувача по нульовій (або мінімальній) залишковій вартості. Але це залежить від строку, на який укладено договір лізингу, і методів нарахування амортизації, що застосовують до таких основних засобів.

Крім головного ефекту зворотного лізингу – зміни структури капіталу лізингоодержувача, є непрямі позитивні ефекти для учасників угоди. Видимі переваги зворотного лізингу перед амортизацією устаткування на балансі підприємства полягають у тому, що лізингові платежі в повному обсязі відносяться на витрати лізингоодержувача й, відповідно, знижують оподатковувану базу за податком на прибуток. Крім того, використання механізму прискореної амортизації лізингодавцем дозволяє здійснити економію по виплатах податку на прибуток у перші роки використання обладнання, що дозволяє одержати додаткову вигоду при оцінці вартості грошей з урахуванням фактора часу, тобто при дисконтуванні.

Таким чином, зворотний лізинг розглядається як спосіб збільшення питомої ваги оборотних активів у загальній величині активів підприємства, що дасть можливість підприємству покращити більшість економічних показників і вивести підприємство із розряду банкрутуючих.

Як спосіб залучення коштів і як джерело оборотних коштів, зворотний лізинг може бути більше вигідним, ніж звичайний банківський кредит, особливо це стосується низькорентабельних і неприбуткових підприємств.

Зворотний лізинг як спосіб придбання предмета лізингу необхідний у ситуації, коли за якихось причин лізингодавцю важко домовитися про умови договору купівлі-продажу з постачальником або у випадку, коли лізингоодержувач, що обирає постачальника, має з ним довгострокові відносини й може, на відміну від лізингової компанії, одержати більш пільгові умови договору купівлі-продажу. Відносини між контрагентами при використанні зворотного лізингу повинні складатися з наступних етапів:

- укладення договору лізингу на взаємовигідних умовах так, щоб у лізингоодержувача була гарантія, що кошти, спрямовані на придбання устаткування, будуть рефінансовані, і саме кошти, отримані як прибуток після рефінансування, підуть на погашення заборгованості, а не кошти від продажу основних засобів;
- зазначення продавцем у заявці лізингоодержувача;
- умова набрання чинності договору лізингу – це наявність у лізингоодержувача власності на основні засоби [1].

Позитивні моменти даної угоди полягають в тому, що ризики з придбання основних засобів, їх доставки, страхування перевезення, введення в експлуатацію несе лізингоодержувач; він може робити стовідсоткову передоплату, здійснювати самовивезення устаткування, не страхуючи, розраховуючись із постачальниками і наладчиками будь-яким способом, при цьому знижується ризикове навантаження на лізингодавця, що відповідно веде до зниження вартості самого лізингу.

Зворотний лізинг як спосіб забезпечення в договорі лізингу застосовується у ситуації, коли в лізингоодержувача відсутні кошти на гарантійний внесок у межах договору лізингу. Є два шляхи вирішення цієї проблеми. Перший шлях – це короткостроковий кредит, при цьому банк розглядатиме це майно як забезпечення даного кредиту. Другий – продаж лізингодавцю майна, достатнього по оцінці лізингодавця, для того, щоб як

постачальник, лізингоодержувач одержав суму, необхідну для гарантійного внеску. При цьому дане майно входить у загальний обсяг майна, переданого в лізинг. Лізингодавець розглядає питання ліквідності всього майна, переданого в лізинг, і тому вимога до майна, що є забезпеченням суми гарантійного внеску, відповідно нижче, ніж при кредитуванні.

Зазначимо деякі особливості, що виникають між сторонами при укладенні такої угоди:

- договір купівлі-продажу укладається на частину майна, а не на весь цілісно-майновий комплекс, а договір лізингу укладається на все майно, але при цьому оформляються договори купівлі-продажу з лізингоодержувачем і справжнім (конкретним) постачальником;
- лізингові платежі розраховуються, виходячи з вартості усього майна, і, відповідно, при несплаті лізингових платежів лізингоодержувач ризикує втратити все майно [1].

Зворотний лізинг як спосіб реструктуризації дебіторської заборгованості полягає в тому, що лізингова компанія викупує у підприємства-кредитора борги підприємства-боржника, отримує в боржника майно, одночасно передаючи йому це майно в лізинг. Таким чином, кредитор може позбутися дебіторської заборгованості, а боржник одержує чіткий і довгостроковий графік погашення лізингових платежів. Вкладення лізингової компанії будуть захищені правом власності на майно підприємства-боржника, що ризикує при неплатежах втратити все майно.

Зворотний лізинг, на нашу думку, не може займати досить великого обсягу в сукупності лізингових угод, але в конкретних випадках санації підприємств його використання може бути економічно вигідним для всіх сторін угоди.

Обираючи шлях залучення оборотних коштів, підприємство може розглядати кілька альтернативних варіантів, зокрема зворотний лізинг та кредит. Зазвичай, підприємства віддають перевагу останньому. Це пов'язано з тим, що кредитне фінансування традиційне, і, крім того, у сучасних умовах інвестування лізингова ставка звичайно значно вище відсотка по кредиту. Це відбувається тому, що деякі початківці-практики – “лізингові фахівці” поширюють неадекватні відомості про зворотний лізинг. Наприклад, про те, що податкові переваги зворотного лізингу можливі тільки для прибуткових підприємств [1]. У дійсності, в звичайній діловій практиці схема зворотного лізингу використовується саме низькорентабельними й неприбутковими підприємствами.

Поточна неплатоспроможність підприємства, що санається, – лізингоодержувача – головна проблема організації зворотного лізингу. Неплатоспроможність у майбутньому може бути викликана відсутністю результатів санації в цілому або недостатньому економічному ефекті від її проведення.

За допомогою механізму зворотного лізингу підприємства, що перебувають у кризовому стані, можуть вирішити проблеми, пов'язані із

отриманням додаткових оборотних коштів із подальшим їх використанням для здійснення інвестиційної чи фінансової діяльності.

Фінансові кризи спіткають не лише звичайні виробничо-комерційні підприємства, коли таке трапляється з підприємствами державного значення, містоутворюючими підприємствами, підприємствами пріоритетних галузей – до механізму лізингу повинна залучатися держава.

Так, якщо мобілізованих фінансових ресурсів з децентралізованих джерел недостатньо для успішного проведення санації, то в деяких випадках може бути ухвалене рішення про надання підприємствам пріоритетних галузей державної фінансової підтримки з Державного бюджету. Держава може надавати підприємствам, продукція яких суспільно необхідна, дотації й інші види фінансової підтримки. При прийнятті рішень про такий спосіб сприяння суб'єктам господарювання виконавча влада повинна виходити із принципу фінансової підтримки життєздатних підприємницьких структур, які вже адаптувалися до нових економічних умов, здатні ефективно використовувати позикові кошти й протягом мінімального тимчасового періоду збільшити обсяги виробництва. На сьогодні не розроблені чіткі критерії відбору підприємств для надання їм цільової комплексної державної підтримки, але до найважливіших слід віднести:

- впровадження нових, більш ефективних економічних і екологічно безпечних технологій;
- експорт (приріст експорту) конкурентоспроможної продукції;
- заміна імпортованої продукції продукцією вітчизняного виробництва;
- вирішення проблеми відновлення основних фондів підприємств України;
- збереження науково-технічного потенціалу (досліджень і розробок, які мають пріоритетне значення для України);
- наявність ринків збуту продукції вітчизняних підприємств як на території України, так і за її межами.

Надання підтримки повинне бути орієнтоване, у першу чергу, на підприємства, які здатні її використовувати з максимальною віддачею, й тим самим забезпечувати збільшення виробництва і реалізації продукції, що надалі позитивно вплине на дохідну частину Державного бюджету.

Централізована санаційна підтримка може здійснюватися:

- а) шляхом прямого бюджетного фінансування;
- б) непрямыми формами державного регулювання економічних відносин.

Пряме бюджетне фінансування санації підприємств може здійснюватися на принципах зворотності (наприклад, бюджетні позички, лізинг) і безповоротності (наприклад, субсидії, дотації, повний або частковий викуп державою акцій підприємств, які перебувають на межі банкрутства).

Проведений аналіз ефективності використання державної фінансової підтримки за допомогою лізингу свідчить, що в цілому отримані кошти використовуються підприємствами, як правило, на збільшення обсягів виробництва й проведення санаційних заходів. Однак існує проблема своєчасності сплати лізингових платежів підприємствами, що отримали у користування основні засоби.

За умови здійснення лізингової підтримки підприємства, що санається, розподіл фінансових ресурсів здійснюється за двома напрямками: централізованим і децентралізованим. Централізований рівень – це фінансові відносини між державою, з одного боку, і кредиторами в особі комерційних банків і лізингових компаній з іншого. Це відносини пов'язані з розміщенням на конкурсній основі централізованих кредитних ресурсів для наступного їх перерозподілу виробничим структурам, які мають потребу у відновленні основних засобів. Децентралізований рівень – це відносини між комерційними банками й підприємствами, що мають право на одержання кредитної підтримки, у значенні надання фінансових ресурсів для кредитування проектів санації й реструктуризації. Дані відносини базуються на загальноприйнятих принципах кредитування.

Таким чином, можна зробити висновок про відсутність прямих фінансових відносин між державою й підприємством, що санається, тому недоцільно розглядати питання про надання лізингової підтримки конкретним суб'єктам господарювання – санаційним структурам. Це повинно бути компетенцією відповідних банків і лізингових компаній, оскільки вони беруть на себе всю повноту відповідальності перед державою за цільове використання наданих урядом кредитних ресурсів і їхнє своєчасне повернення.

На теперішньому етапі розвитку економіки України даний механізм фінансової підтримки себе не виправдав. Ця проблема пов'язана з високими процентними ставками за користування майном на основі лізингу, відсутністю в багатьох суб'єктів господарювання достатнього майнового забезпечення, що стало причиною відмови комерційних банків і лізингових компаній у наданні таким підприємствам фінансових ресурсів.

Висновки. Узагальнюючи вищевикладене, варто зазначити, що лізинг доцільно використовувати як фінансовий інструмент санації підприємств, тому що він має ряд переваг та альтернатив перед іншими формами фінансування підприємств. Особливо це стосується неплатоспроможних підприємств, тому що їм важко отримати як державний, так і комерційний кредит, одержати відстрочку при погашенні кредиторської заборгованості, реалізувати свою дебіторську заборгованість. При здійсненні санації підприємств вирішальне значення для відновлення платоспроможності має рух грошових потоків, в оптимізації яких вирішальну роль може відіграти лізинг. Використання лізингу як фінансового інструменту санації, а саме – використання його для зміни структури капіталу, реструктуризації кредиторської заборгованості для малорентабельного й неприбуткового виробництва є не тільки можливим, але й необхідним в сучасних українських умовах для санації підприємств.

Список літератури

1. Курилен І.В. Финансовый лизинг как инструмент санации предприятий. – М.: ООО “МАРКЕТ ДС Корпорейшн”, 2004.
2. Николаенко А. Обратная сторона возвратного лизинга // Директор-Инфо. – 2002. – № 35.

3. Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України від 28.12.94 № 335/94-ВР // ВВР. – 1995. – № 4. – С. 28.
4. Статистичні дослідження асоціацій орендодавців країн Європи й Америки, а також статистичні дослідження, опубліковані в журналі “Лізинг-Ревю” в 1996-2003 р.
5. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2000.
Отримано 25.01.2006

Плужник А.В. Методологічні основи використання лізингу як інструмента санації підприємства / А.В. Плужник // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць / УАБС НБУ. – Суми, 2006. - Т. 16. - С. 286–298.